OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Asiantuntijalausunto

21.5.2024

VN/3578/2024
VN/3578/2024-OKM-28

Lakivaliokunnalle

OKM:n lausunto lakivaliokunnalle koskien hallituksen vuosikertomuksen 2023 asioita/lausumia Kouluväkivalta kirjattava rikoslakiin KAA 5/2021 vp – EK 44/2022 vp, Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta VNS 13/2022 vp – EK 84/2022 vp, Seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön seuranta HE 13/2022 vp – EV 88/2022 vp

Pyydettynä lausuntona otsikon aiheesta opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa:

Kouluväkivalta kirjattava rikoslakiin KAA 5/2021 vp – EK 44/2022 vp

Nykyisen hallituksen ohjelmassa kouluväkivallan ennaltaehkäisyssä ja väkivaltatilanteisiin puuttumisessa otetaan käyttöön yhtenäisiä suunnitelmia ja toimintamalleja hyödyntäen aiempaa työtä ja olemassa olevia toimintamalleja. Valmistelussa on tärkeä tehdä yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön, sisäministeriön, Poliisihallituksen, Opetushallituksen ja aluehallintovirastojen välillä.

Opetushallitus tukee koulujen hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria. Opetushallitus arvioi kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelujen käytön suunnitelmaa ja vahvistaa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimeenpanon tukea laatimalla tukimateriaalia sekä kouluttamalla. Opetushallitus lisäksi päivittää järjestyssääntöjen laatimista koskevan ohjeen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi joulukuussa 2023 valtionavustuksia 12 miljoonaa euroa yhteisöllisen opiskeluhuollon vahvistamiseen esi- ja perusopetuksessa, toisella asteella sekä oppivelvollisten koulutusta järjestävissä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, ja se on tarkoitettu vuosille 2024–2025. Avustusta voidaan käyttää yhteisöllisen opiskeluhuollon ja ennaltaehkäisevän työn kehittämiseen sekä oppilaiden ja opiskelijoiden mielen-terveyden tukemiseen. Avustuksella voidaan palkata erityisesti mielenterveys- ja hyvinvointiosaamista omaavaa henkilöstöä opettajien ja opetusryhmien tueksi. Avustusta voi käyttää myös yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintamallien ja menetelmien kehittämiseen.

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus vakiinnuttaa varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen tasa-arvorahoituksen määrärahatason. Avustuksella pystytään palkkaamaan lisää opettajia ja avustajia sosioekonomisesti huono-osaisemmilla alueilla sijaitsevien päiväkotien ja koulujen arkeen. Tasa-arvorahoituksen myötä opetusryhmät pienenevät, jolloin luokan työrauha paranee ja opettajalla riittää enemmän yksilöllistä aikaa jokaiselle oppilaalle. Vuosina 2024–2026 määrärahan suuruus on vuositasolla noin 50 miljoonaa euroa. Vuosien 2024-2026 osalta avustusta on myönnetty 17.4.2024 yhteensä 280:lle varhaiskasvatuksen ja/tai opetuksen järjestäjälle noin 145,7 miljoonaa euroa. Vuoden 2024 osalta avustus on noin 48,6 miljoonaa euroa. Myönteisen päätöksen saaneille

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

maksetaan vuosina 2025 ja 2026 saman suuruinen summa. Myönnettävä avustus on käytössä vuoden 2027 loppuun saakka.

Osana kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyn toimenpideohjelmaa opetus - ja kulttuuriministeriö toteutti sitouttavan kouluyhteisötyön valtakunnallisen toimintamallin kehittämistyön. Mallin ensisijaisena tavoitteena on ollut vähentää ja ennaltaehkäistä poissaoloja perusopetuksessa, luoda myönteistä, kouluun kiinnittymistä tukevaa toimintakulttuuria ja tuoda kouluihin lisää aikuisia lasten ja nuorten tueksi. Sitouttavan kouluyhteisö-työn vakiinnuttaminen toteutettiin perusopetuslain 26 § muutoksella siten, että momenttiin lisättiin määräys ennaltaehkäisevästä ja suunnitelmallisesta poissaoloihin puuttumisesta perusopetuksessa. Opetushallitus on päivittänyt perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita tukemaan mallin toimeenpanoa. Laki on tullut voimaan 1.8.2023 ja sen toimeenpanoon on osoitettu pysyvä rahoitus peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta. Toimenpiteen myötä useissa kouluissa on otettu käyttöön mm. kouluvalmentajia tukemaan oppilaiden hyvinvointia ja kouluun kiinnittymistä. (viime hallituskauden toimia, lainsäädäntö tullut voimaan kuluvalla halli-tuskaudella)

Jatkoksi viime hallituskaudella perusopetuksessa toteutetulle kiusaamisen vastaisten menetelmien arvioinnille on parhaillaan käynnissä arviointi kiusaamisen vastaisen toiminnan toteutumisesta sekä lasten kiusaamisen vastaisista ja sosioemotionaalisia taitoja tukevista menetelmistä varhaiskasvatuksessa. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten kiusaamisen vastainen toiminta toteutuu varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tavoitteena on tuottaa tietoa kiusaamisen vastaisista ja lasten sosioemotionaalisia taitoja tukevista menetelmistä sekä niiden käytettävyydestä, juurrutettavuudesta ja tuloksellisuudesta. Arvioinnin aineistonkeruu toteutetaan päiväkodeissa keväällä 2024 ja arvioinnin tulokset julkaistaan loppuvuodesta 2024 (alustava raportin julkaisupäivä 26.11.2024). Opetushallitus rahoittaa, seuraa ja kehittää opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattua täydennyskoulutusta. Henkilöstökoulutuksen tavoitteena on edistää opetustoimessa ja varhaiskasvatuksessa toimivan henkilöstön jatkuvaa oppimista ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää ammatissa tarvittavaa osaamista. Henkilöstökoulutuksella tuetaan hallituksen koulutuspoliittisten uudistusten toimeenpanoa ja kehitetään toimintaympäristön muutoksiin sopeutumisessa tarvittavaa osaamista. Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksen teemoihin ovat sisältyneet myös mm. osallisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä kiusaamisen ehkäisy oppimisyhteisöissä. Vuoden 2024 haussa teemoina ovat olleet mm. osallisuus, turvallisuus ja hyvinvointi.

Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta VNS 13/2022 vp – EK 84/2022 vp

Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta (VNS 13/2022 vp) annettiin Eduskunnalle 17.11.2022. Selvityksen johdosta Eduskunta edellytti, että hallitus käynnistää välittömästi laajapohjaisella kokoonpanolla tehtävän selvityksen lakimieskoulutuksen lisäämistarpeista ja -mahdollisuuksista sekä muunto- ja täydennyskoulutuksen kehittämisestä selonteosta VNS 13/2022 vp ilmenevään oikeudenhoidon henkilöstön koulutus- ja rekrytointihaasteeseen vastaamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja oikeusministeriö asettivat 11.9.2023 hankkeen, jonka tavoitteena oli selvittää tarpeet lakimieskoulutuksen lisäämiseksi ja esittää erilaisia mahdollisuuksia koulutuksen toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena oli:

1) Selvittää lakimieskoulutuksen määrälliset koulutustarpeet oikeudenhoidon alalla ottaen huomioon mm. eläköityminen, nykyiset koulutusmäärät, alueelliset erot, suomen- ja ruotsinkielisten lakimiesten saatavuus sekä muiden toimialojen tarpeet. Osana hanketta tulee ottaa huomioon toimialalla keskeiset työvoimatarpeeseen vaikuttavat tekijät, kuten esimerkiksi oikeudenhoidon tehtävien veto- ja pitovoima sekä digitalisaation vaikutukset.

2) Arvioida erilaisia lakimieskoulutuksen koulutusmalleja ja niiden vaikutuksia kelpoisuuksiin, yliopiston koulutustoimintaan ja työvoiman saatavuuteen pitkällä aikavälillä.

3) Ehdottaa mahdollisia kehittämistoimia ja vaihtoehtoisia malleja, joilla vastataan lakimieskoulutuksen lisäämistarpeisiin.

Hanke toteutetaan 30.5.2024 mennessä. Lakimieskoulutuksen tarpeita selvittävälle ministeriöiden yhteiselle hankkeelle asetettiin ohjausryhmä, jonka tehtävänä oli hankkeen ja erikseen toteutettavan selvityksen ohjaaminen. Hankkeen asiantuntijasihteereinä toimivat opetus- ja kulttuuriministeriön ja oikeusministeriön virkamiehet.

Ohjausryhmässä oli edustettuna ministeriöiden lisäksi Ulosottolaitos, Tuomioistuinvirasto. Suomen asianajajaliitto, Valtion työmarkkinalaitos, Oikeustieteen opiskelijoiden liitto - Juris Studenters Förbund ry, Syyttäjälaitos, Juristiliitto (rek. Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry) sekä Helsingin, Lapin yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto sekä Åbo Akademi. Koulutusmalleja koskevaan ohjausryhmän kokoukseen kutsuttiin myös Turun yliopiston edustaja.

Eduskunnan lausuman mukaan myös rikosseuraamusalan koulutuksen kehittämistarpeita ja mahdollisuuksia tulee selvittää samassa yhteydessä tai erikseen. Rikosseuraamusalan koulutuksen kehittämistarpeiden selvitys on käynnistynyt Rikosseuraamuslaitoksessa. Rikosseuraamuslaitos toteuttaa selvityksen rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamistarpeista osana Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen toisen vaiheen valmistelua. Selvitystyössä arvioidaan miten rikosseuraamusalan tutkinto- ja täydennyskoulutus tulisi järjestää, jotta henkilöstön osaaminen, saatavuus ja riittävyys voidaan turvata. Selvitys käynnistyi syyskuussa 2023 ja esiselvitys on valmistunut 31.1.2024. Rikosseuraamuslaitos tekee oikeusministeriölle esityksensä uudistamistarpeista syksyyn 2024 mennessä. Näin ollen tässä hankkeessa ei käsitelty Rikosseuraamusalan koulutuksen kehittämistarpeita.

Oikeusministeriö on asettanut Pidetty! -hankkeen 1.3.2023 - 28.2.2025. Hankkeella vastataan oikeusministeriön hallinnonalalla tunnistettuihin rekrytointihaasteisiin. Hankkeen tavoitteena on mm. vahvistaa työnantajakuvaa ja mainetta suositeltuna työpaikkana, hallita vaihtuvuutta sekä lisätä hyvien hakijoiden määrää. Hankkeen toimenpiteillä on muun muassa pyritty lisäämään hallinnonalan, ammattien ja työnkuvien tunnettuutta sekä näkyvyyttä muun muassa yksityisten asianajotoimistojen rinnalla.

Hankkeen ohjausryhmällä on ollut yhteensä 7 kokousta vuosina 2023 ja 2024. Ohjausryhmän viimeinen kokous on 27.5.2024. Hankkeen loppuraportti julkaistaan myöhemmin valtioneuvoston julkaisusarjassa.

Yliopistojen koulutusvastuita säädellään valtioneuvoston asetuksella yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista (794/2004). Säädöksen mukaisesti oikeusnotaarin, oikeustieteen maisterin, kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon, oikeustieteen lisensiaatin sekä oikeustieteen tohtorin tutkinnon koulutusoikeus on Helsingin yliopistolla, Itä-Suomen yliopistolla, Lapin yliopistolla, Turun yliopistolla ja Åbo Akademilla.

Oikeustieteen alalla suoritettujen ylempien korkeakoulututkintojen määrä on jo noussut merkittävästi. Vuosina 2010-2012 oikeustieteistä valmistui suomalaisista yliopistoista keskimäärin 483 ylempää korkeakoulututkintoa, kun vuosina 2021-2023 valmistuneiden lukumäärä oli keskimäärin 732 tutkintoa. Samana aikana alemman korkeakoulututkinnon oikeustieteissä suorittaneiden oikeusnotaarien määrä on noussut 544:stä 657 tutkintoon ja tohtorintutkinnon suorittaneiden määrä 23:sta 26 tutkintoon. Vuonna 2023 valmistuneista 753:sta oikeustieteen ylemmistä korkeakoulututkinnoista 63 oli kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterintutkintoja ja loput 690 oikeustieteen maisterin tutkintoja.

Finnish Consulting Group OY (myöhemmin FCG) luovutti selvityksen juristikoulutuksen määrällisistä tarpeista oikeusministeriölle ja opetus- ja kulttuuriministeriölle toukokuussa vuonna 2024. Selvityksen keskeinen tulos on, että alueelliset erot työvoiman saatavuudessa oikeudenhoidossa kertovat osaltaan tarpeesta koulutuspaikkojen maltilliseen uudelleenarviointiin. Selvityksessä suositeltiin oikeustieteellisen koulutuksen työelämärelevanssin parantamista harjoittelumahdollisuuksia kehittämällä sekä lisäämällä työelämätaitoja tukevien valinnaisten opintojen tarjontaa ja erityisesti tuomioistuinharjoittelun kehittämistä. Lisäksi selvityksessä tehtiin ehdotuksia julkisen sektorin houkuttelevuuden parantamiseksi, erityisesti käräjätuomarin tehtävien vetovoiman parantamiseksi. Finnish Consulting Groupin selvitys julkaistaan myöhemmin hankeikkunassa.

Hankkeen ohjausryhmän johtopäätökset koulutusmäärien muutostarpeista ja koulutusmallien kehittämistarpeista käsitellään 27.5.2024 pidettävässä kokouksessa.

Seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön seuranta HE 13/2022 vp – EV 88/2022 vp

Seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön seurantaa koskien opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Opetushallitukselta asiaan liittyvät päivitykset. Seksuaalirikoslainsäädäntö liittyy *perusopetuksen* oppiaineista terveystietoon, ja rikoskysymyksenä yhteiskuntaoppiin, joissa näitä käsitellään oppilaiden kanssa. Käsittelyn tueksi kouluissa ja oppilaitoksissa tarvittavat materiaalit on julkaistu kootusti opetushallituksen sivustolla 26.1.2023 (https://www.oph.fi/fi/ei-kaikelle-vakivallalle). Opetushallituksessa valmistellaan parhaillaan perusopetukseen

uutta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun opasta. Valmistelussa tarkastellaan uudistuneen seksuaalirikoslainsäädännön vaikutuksia oppaan sisältöihin.

Toisen asteen *ammatillisen koulutuksen* näkökulmasta uudistuneen lainsäädännön huomiointi terveystiedossa voidaan toteuttaa ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien (YTO) uudistustyön yhteydessä. Hallitusohjelmaan on kirjattu liikunnan ja terveystiedon oppiaineen palauttaminen tutkinnon perusteisiin. Ky-seinen aihealue sisältyy yhteisiin tutkinnon osiin ja hallitusohjelman kirjauksen toteuttamiseksi mahdollisen ammatillista koulutusta koskevan asetusmuutoksen myötä käynnistetään yhteisten tutkinnon osien uudistustyö. Tarvittaessa yhteisiä tutkinnon osia voidaan uudistaa myös seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön uudistuksen pohjalta. Huomioitavaa on, että seksuaalirikoslainsäädäntöä koskevassa viranomaisten koulutuksessa tärkeä kohderyhmä ovat myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa tämä on otettu huomioon, kun uudistetaan sosiaali- ja terveysalan tutkinnon perusteita. Uudistunut perustutkinto tulee voimaan 1.8.2024, ja siinä on huomioitu alan opiskelijoiden osaamisvaatimuksissa lainsäädännön ja ohjeiden tuntemus sekä häirinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Lisäksi uudistuneessa perustutkinnossa on ammattitaitovaatimuksia sukupuolen moninaisuuden osaamisesta, joka liittyy myös erilaisten seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn, hoitoon ohjaukseen sekä asiakkaan tukemiseen.

Lukiokoulutuksen osalta asia otetaan huomioon informaatio-ohjauksessa. Yhteiskuntaopin lakitiedon opetuksen yhteydessä voidaan käsitellä ajankohtaisia lainsäädäntöön liittyviä tärkeitä kysymyksiä.

Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat *kaikki opiskeluhuollon toimijat*. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki opiskeluhuollon toimijat. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. Lisäksi oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon sekä siihen sisältyviin psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädetyssä määräajassa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 § säätää opiskeluhuoltosuunnitelmasta. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan koulutuksen järjestäjän opiskelu-huoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitosten henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Opiskeluhuoltosuunnitelmaan on kirjattava myös mm. seuraavia asioita:
- oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;
- yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa;
- suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava opiskeluhuoltosuunnitelman toteutumista oppilaitoksissa ja tarkistettava sitä tarvittaessa. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman tulee sisältää opiskeluhuollon toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta).

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyy oppilaitoskohtainen suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimenpiteet opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Seksuaalirikoksia koskevia rangaistussäännöksiä voidaan hyvin käsitellä kouluissa ja oppilaitoksissa myös osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa.

Korkeakoulut autonomisina toimijoina päättävät itsenäisesti koulutustensa sisällöistä. Opettajankoulutuksia kehitetään kuitenkin laajassa korkeakoulujen ja sidosryhmien välisessä yhteistyössä kansallisessa Opettajan-koulutusfoorumissa. Opettajankoulutusfoorumin toimintaa koordinoi 2024–2027 Helsingin yliopisto opetus- ja kulttuuriministeriön joulukuussa 2023 myöntämällä rahoituksella. Opettajankoulutusfoorumin uuden nelivuotisen toimikauden tavoitteena on opettajankoulutusten tutkimusperustainen ja tietopohjainen kehittäminen. Opettajankou-

lutusfoorumi edistää opettajankoulutuksen kehittämisohjelman toimeenpanoa sekä opettajankoulutuksen tutkimusperustaista laadun varmistamista ja tekee opettajankoulutusta koskevaa visiotyötä. Opettajan työssä tarvittava osaaminen on keskeinen teema Opettajankoulutusfoorumin toiminnassa.

Koonnut hallitusneuvos Anna Kankaanpää

Jakelu Lakivaliokunta

Tiedoksi Kansliapäällikkö Anita Lehikoinen
Erityisavustaja Alexander Junell
Erityisavustaja Lisa Palm
Erityisavustaja Emmi Venäläinen